УДК 811.111'276.6:004.738.5

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-3\(3\)-158-172](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-3(3)-158-172)

Шандра Наталія Андріївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів факультету іноземних мов, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, тел.: (032) 239-44-54, e-mail: nataliya.shandra@lnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-1321-4828>

Скіба Наталія Ярославівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів факультету іноземних мов, Львівський національний університет імені Івана Франка, 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1, тел.: (032) 239-44-54, e-mail: natalya.skiba@lnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-3899-3189>

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ПИСЕМНОМУ СПІЛКУВАННІ МАЙБУТНІХ ІТ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті подано визначенні поняття «лексична компетентність» з точки зору методики навчання іноземної мови як когнітивно-практичну готовність до оволодіння лексикою та здатність до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості та вміння викликати лексичну одиницю з тривалої пам'яті й включати цю лексичну одиницю у мовленнєвий ланцюг. Також подано авторське тлумачення поняття англomовного писемного професійно орієнтованого спілкування майбутніх ІТ-фахівців як процесу, який полягає у створенні й обміні англomовними писемними повідомленнями професійно орієнтованого змісту, які належать до певного жанру, характеризуються відповідною граматичною будовою, стилістичними і лексичними особливостями й до складу яких входить професійно орієнтована лексика, зокрема терміни ІТ-сфери.

Здійснено огляд наукової літератури щодо трактування поняття «лексична компетентність», сутності англomовного писемного спілкування, письма як одного із продуктивних видів мовленнєвої діяльності. Акцентується увага на таких особливостях професійно орієнтованого писемного спілкування як відсутність безпосереднього контакту між його учасниками, вербальність, дистантність, опосередкованість, діалогічність чи монологічність, офіційність чи неофіційність, творчість чи стереотипність, інформативність чи фатичність.

Детально описано та проаналізовано роль концентрації уваги у процесі формування англomовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому писемному спілкуванні майбутніх ІТ-фахівців. Наголошено, що чинниками

привернення уваги майбутніх ІТ-фахівців у процесі формування у них англомовної лексичної компетентності можуть бути: фонетичні особливості іншомовного слова, семантичні особливості, опрацювання термінологічних лексичних одиниць у проблемних ситуаціях професійно орієнтованого спілкування. Зазначено, що у процесі формування англомовної лексичної компетентності ІТ-фахівців функції довготривалої пам'яті підтримують рецептивні та репродуктивні лексичні навички.

Вказано стратегії, які студенти можуть використовувати у процесі оволодіння лексичною компетентністю, а саме когнітивні, мнемічні, контрастивний аналіз, зіставлення лексичних одиниць англійської мови із рідною; запам'ятовування лексичних одиниць речень-прикладів, із заміною чи підстановкою значимих слів речення; складання смислових пар, словосполучень, речень, аналогічних прикладу; групування за тематикою, алфавітом, словотвірними елементами.

Ключові слова: лексична компетентність, професійно орієнтоване спілкування, ІТ фахівці, стратегії, методи, прийоми.

Shandra Nataliya Andriivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages for Sciences at the Faculty of Foreign Languages, Ivan Franko National University of Lviv, Universytetska St., 1, Lviv, 79000, tel.: (032) 239-44-54, e-mail: nataliya.shandra@lnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-1321-4828>

Skiba Nataliya Yaroslavivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages for Sciences at the Faculty of Foreign Languages, Ivan Franko National University of Lviv, Universytetska St., 1, Lviv, 79000, tel.: (032) 239-44-54, e-mail: natalya.skiba@lnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-3899-3189>

PSYCHOLOGICAL PREREQUISITES FOR THE FORMATION OF ENGLISH LEXICAL COMPETENCE IN PROFESSIONALLY ORIENTED WRITTEN COMMUNICATION OF FUTURE IT PROFESSIONALS

Abstract. The article defines the concept of “lexical competence” within methodology of teaching foreign languages as a cognitive and practical readiness to expand vocabulary and ability to express one’s opinion correctly and understand the speech of others, which is based on the complex and dynamic interaction of relevant skills, knowledge and lexical awareness as well as the ability to recall a lexical unit from long-term memory and use it correctly in the speech chain. The authors’ interpretation of the concept of English written professionally oriented communication of future IT specialists as a process of creating and exchanging English written messages of professionally oriented content belonging to a certain genre characterized by appropriate grammatical structure, stylistic and lexical features, and which include

professionally oriented vocabulary, namely IT terms, is provided.

A review of the scientific literature on the interpretation of the concept “lexical competence”, the essence of English written communication, and writing as one of the productive types of speech activity. Emphasis is placed on such features of professionally oriented written communication as the absence of direct contact between its participants, verbality, distance, indirectness, dialogue or monologue, formality or informality, creativity or stereotyping, informativeness or fatality.

The role of concentration of attention in the process forming English lexical competence in professionally oriented written communication of future IT specialists is described and analyzed in detail. It is emphasized that factors of attracting attention of future IT specialists in the process of forming their English lexical competence may be the following: phonetic features of a foreign word, semantic features, elaboration of terminological lexical units in problematic situations of professionally oriented communication. It is indicated that in the process of forming English lexical competence of IT specialists, the functions of long-term memory support receptive and reproductive lexical skills.

Strategies which students can use in the process of mastering lexical competence are indicated. They include the following ones: cognitive, mnemonic, contrastive analysis, comparison of lexical units of English with a native language, memorization of lexical units of sentences-examples with replacement or substitution of meaningful words of a sentence; composing semantic pairs, phrases, sentences, similar examples; grouping by subject, alphabet, word-forming elements.

Keywords: lexical competence, professionally oriented communication, IT specialists, strategies, methods, techniques.

Постановка проблеми. Виконання професійних обов'язків та вирішення професійних задач за допомогою іншомовного професійного спілкування передбачає високий рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності у фахівців ІТ-сфери. В свою чергу, високий рівень сформованості англomовної лексичної компетентності у діловому писемному спілкуванні забезпечує фахівцям ІТ сфери можливість належного виконання професійних обов'язків та ролей у процесі іншомовного професійного орієнтованого писемного спілкування.

Внутрішня готовність та спроможність до використання іноземної мови в реальних умовах продуктивної діяльності (говорінні, письмі) іноземною мовою забезпечуються одним із компонентів іншомовної комунікативної компетентності – лексичною компетентністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття лексичної компетентності було об'єктом наукового дослідження таких вчених як Є. Ятаєва [1], Г. Волкотруб [2], С. Смоліна [3], Н. Горбунова [4] та І. Макаренко [5]. Українські науковці О. Б. Тарнопольський і С. П. Кожушко [6], О. В. Жовнич [7], О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско та Г. Е. Борецька [8] вивчали сутність англomовного писемного спілкування.

Стратегії, прийоми та методи оволодіння лексичною компетентністю студенти стали предметом наукових розвідок дослідників Н. О. Микитенко [9], Н. С. Білоножко [10] і Н. Ф. Коряковцевої [11].

Мета статті – визначення та характеристика психологічних передумов формування англомовної лексичної компетентності у професійному письмі ІТ-фахівців.

Виклад основного матеріалу. У методиці навчання іноземних мов поняття лексичної компетентності трактують як:

- когнітивно-практичну готовність до оволодіння лексикою (Є. Ятасва, Г. Волкотруб) [1; 2];
- здатність до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості (С. Смоліна) [3];
- здатність викликати лексичну одиницю з тривалої пам'яті й включати цю лексичну одиницю у мовленнєвий ланцюг (Н. Горбунова) [4];
- наявність словникового запасу, а також здатність до адекватного вживання лексичних одиниць (І. Макаренко) [5];
- знання, а також здатність використовувати словниковий запас (Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти) [12, с. 7].

Ефективність формування лексичної компетентності залежить від рівня сформованості її компонентів: лексичних навичок, обсягу засвоєних лексичних знань та динамічного інтерактивного функціонування цих компонентів з урахуванням лексичної усвідомленості [8, с. 215].

Таким чином, англомовна лексична компетентність майбутніх ІТ-фахівців є їх інтегрованою якістю, що передбачає сформованість у них комплексу знань, навичок і здатності використовувати словниковий запас англійської мови у процесі професійно орієнтованого англомовного спілкування в ІТ-сфері.

Сутність англомовного писемного спілкування полягає у формуванні писемних повідомлень англійською мовою, що мають відповідну граматичну будову, стилістичні та лексичні особливості, й до складу яких входять англомовні лексичні одиниці: слова, словосполучення і т. п. [6].

З позиції методики навчання іноземних мов, письмо розглядають як один із продуктивних видів мовленнєвої діяльності. Науковці вважають письмо більш ускладненим процесом, ніж говоріння завдяки низці чинників, пов'язаних з умовами письмової форми спілкування [13]. Перш за все зміст писемного повідомлення передається лінгвістичними знаками найвищого рівня. З метою формування і розвитку вмінь висловлювати думки в писемній формі, студентів необхідно навчити оперувати словами, реченнями та цілими абзацами, розрізняти й опановувати різні види письмових повідомлень, створювати власний зв'язний текст [8, с. 93]. Учасники писемного спілкування реалізують механізм розгортання висловлювання від думки, усвідомлюваної у формі внутрішнього мовлення, до мовних засобів. Послідовність мовленнєвих дій і відбір відповідних мовних засобів розгортається відповідно до мовленнєвого наміру комуніканта [7, с. 46].

В нашому дослідженні професійно орієнтоване спілкування трактуємо як соціально орієнтовану чи особистісно орієнтовану взаємодію суб'єктів спілкування у процесі професійної діяльності й у сфері професійної діяльності. Професійно орієнтоване спілкування IT-фахівців розглядаємо як їх соціально орієнтовану чи особистісно орієнтовану взаємодію у процесі комунікативної діяльності у професійній сфері. Щодо професійно орієнтованого писемного спілкування, розглядаємо його як форму взаємодії між суб'єктами сфери професійної діяльності, що спрямована на реалізацію професійних обов'язків, ролей і функцій, на обмін інформацією у формі документації з метою задоволення професійних комунікативних потреб [14].

Услід за І. Плотницькою, вважаємо що особливістю професійно орієнтованого писемного спілкування є відсутність безпосереднього контакту між його учасниками [14]. До інших ключових характеристик професійно орієнтованого писемного спілкування відносимо: вербальність, дистантність, опосередкованість, діалогічність чи монологічність, офіційність чи неофіційність, творчість чи стереотипність, інформативність чи фатичність [15, с. 36; 14].

Опираючись на подані визначення, трактуємо англomовне писемне професійно орієнтоване спілкування майбутніх IT-фахівців як процес, що полягає у створенні й обміні англomовними писемними повідомленнями професійно орієнтованого змісту, які належать до певного жанру, характеризуються відповідною граматичною будовою, стилістичними і лексичними особливостями й до складу яких входить професійно орієнтована лексика, зокрема терміни IT-сфери.

Виходячи зі здійсненого аналізу, можемо стверджувати, що англomовне писемне спілкування IT-фахівців реалізується у процесі професійної діяльності з метою виконання професійних обов'язків, реалізації професійних функцій і ролей фахівців, що займають певні посади у IT-сфері.

Суттєво підвищити ефективність формування англomовної лексичної компетентності майбутніх IT-фахівців дозволить розуміння ними потенційних відношень лексичних одиниць іноземної мови, зокрема термінів, знання лексичних і синтаксичних правил, на основі яких будуються синонімічні перетворення висловлювань, володіння рецептивними навичками опрацювання лексичних одиниць, передусім термінів в еталонних текстах-зразках, опанування репродуктивними навичками застосування основних типів лексичних функцій [16, с. 130]. Значну роль у зазначених процесах відіграє когнітивна сфера студентів.

Проаналізуємо роль концентрації уваги у процесі формування англomовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому писемному спілкуванні майбутніх IT-фахівців.

Оксфордський словник визначає концентрацію як здатність скеровувати зусилля і увагу щодо розумової чи фізичної активності, не замислюючись про інші речі [17, с. 981]. Розвиток навичок концентрації значно залежить від розвитку навичок ігнорування відволікаючих чинників. Навчальна діяльність

майбутніх ІТ-фахівців передбачає використання інтернет-технологій з метою опрацювання джерел інформації і виконання відповідних завдань, проте існує чимало відволікаючих чинників, які перешкоджають належному їх виконанню: соціальні мережі, чати, блоги, реклама, що розроблені з метою інтенсивного впливу на свідомість і підсвідомість користувача інтернету [18, с. 60–61]. Іншими вагомими причинами недостатньої концентрації на предметі діяльності є невелика мотивованість, низький рівень шкільної підготовки з іноземної мови, завищений рівень складності навчальних завдань, їх типовість і регулярна повторюваність, монотонний стиль проведення навчальних занять. Такий висновок зроблено на основі дослідження, проведеного І. Семеряк серед студентів I – II курсів спеціальностей «Прикладна математика» та «Інформатика» Львівського національного університету імені Івана Франка [18, с. 60].

Низька концентрація уваги студента спричинює повільне й недовготривале утворення асоціативних зв'язків у його пам'яті в процесі засвоєння іншомовної лексики, тоді як високий рівень зосередженості забезпечує міцність запам'ятовування [19, с. 48]. Отже, викладачеві іноземної мови в роботі над формуванням англomовної лексичної компетентності важливо усвідомлювати, що студенти як суб'єкти навчальної діяльності здатні зосереджувати увагу тільки впродовж певного обмеженого періоду часу, якого часто виявляється недостатньо для успішного виконання поставленого завдання. Чинниками привернення уваги майбутніх ІТ-фахівців у процесі формування у них англomовної лексичної компетентності можуть бути: фонетичні особливості іншомовного слова; семантичні особливості [20, с. 41]; опрацювання термінологічних лексичних одиниць у проблемних ситуаціях професійно орієнтованого спілкування. На ступінь концентрації уваги студентів впливає природа іншомовного слова, його фонетичні, графічні і семантичні особливості. Необхідно зауважити, що враження, які студенти отримують в процесі ознайомлення із новим словом (звуковий, графічний образ слова або його елементів, семантичне значення, роль слова в реченні) автоматично закріплюються за словом та сприяють його ефективному засвоєнню.

В. Терещук зауважує, що на ступінь концентрації уваги студентів впливає природа іншомовного слова, його фонетичні, графічні і семантичні особливості, але характер навчальних завдань для засвоєння такого слова є значно вагомішим чинником цього процесу. З метою концентрації уваги майбутніх фахівців на виконанні навчальних завдань викладач має добирати завдання, які відзначаються новизною, проблемністю та ситуативністю, мають особистісну значущість для суб'єктів навчання, забезпечують при смисловій переробці лексичного матеріалу ініціативність та креативність з боку студентів [20, с. 41]. Уява провокує появу в свідомості студента образів англomовних слів, у тому числі зорових. Зоровий образ характеризується такою властивістю, як «залишковість» [21, с. 74], тобто він має здатність відображатись у короткотривалій пам'яті студента й переходити у його довготривалу пам'ять. Відображення лексичних одиниць іноземної мови у довготривалій пам'яті

студента і виклик цих лексичних одиниць з довготривалої пам'яті у потрібний момент забезпечує ефективність формування у нього англомовної лексичної компетентності [22, с. 20; 23, с. 994–1010].

У контексті формування англомовної лексичної компетентності майбутніх ІТ-фахівців розглядаємо пам'ять як здатність зберігати і використовувати отриману інформацію або знання. Видами пам'яті, які беруть участь у формуванні англомовної лексичної компетентності, є: сенсорна, короткотривала (робоча) і довготривала. Будь-яке іншомовне слово в процесі запам'ятовування вступає у взаємодію з уже наявними зв'язками в мозку людини. В. Коростильов зазначає, що формуються вербальні сітки, які є основою зберігання слів у пам'яті та умовою їхнього відтворення у мовленні [24, с. 21]. Відповідно розвитку усіх згаданих видів пам'яті студентів сприятиме застосування методу «ланцюгових асоціацій». Суть його полягає в запам'ятовуванні коротких послідовностей лексичних одиниць, у тому числі термінологічних, а також їх порядку. При цьому кожен наступний елемент послідовності пов'язується і асоціюється з попереднім. Процес запам'ятовування має здійснюватися за принципом: образ + дія = пам'ять [16, с. 135].

Короткотривала пам'ять обмежена з точки зору як об'єму інформації, котру вона може утримувати, так і її тривалості. Інформацію, що зберігається у короткотривалій пам'яті, можна перевести в довготривалу, повторюючи або візуалізуючи її. Для ефективного запам'ятовування та утримання нових лексичних одиниць у пам'яті науковці рекомендують забезпечити «високу повторюваність слів протягом перших 30 хвилин після їх введення» [25, с. 165], варіювати кількість і тривалість виконання вправи.

У процесі формування англомовної лексичної компетентності ІТ-фахівців функції довготривалої пам'яті підтримують рецептивні та репродуктивні лексичні навички. Одним із підвидів довготривалої пам'яті є епізодична пам'ять, яка вимагає контекстної залежності [26, с. 376]. Таким чином, проблемні комунікативні ситуації професійно орієнтованого англомовного спілкування ІТ-фахівців виконують функцію контексту оволодіння англійською лексикою.

Психологами (М. Жинкін [27, с. 49], С. Рубінштейн [28]) встановлено, що когнітивне та мнемічне осмислення лексичної інформації призводить до її переходу у довготривалу пам'ять [29]. Наукові розвідки довели, що студенти набагато швидше запам'ятовують логічні, асоціативні, образні зв'язки між об'єктами, ніж самі об'єкти [9, с. 146–164]. За допомогою асоціацій в мозку активізуються зафіксовані за словами образи, які викликають із пам'яті поняття, значення та форми лексичних одиниць. Семантично близькі слова (поняття) зберігаються разом. Таким чином, оволодіння лексичним шаром англійської мови з подальшою систематизацією англомовної лексики відбувається в межах окремих лексичних мікросистем – семантичних полів [30]. Відповідно, упродовж тривалого вивчення англійської мови в процесі нагромадження великого обсягу лексичного словника виробляється своєрідне так зване «чуття мови». Нова англомовна лексика швидко долучається до системи уже засвоєної. На цьому етапі зазвичай не

доводиться затратити багато зусиль та часу на запам'ятовування студентами нових лексичних одиниць [31, с. 272].

Систематична робота над мовною здогадкою, на думку Г. Рогової, сприяє розширенню потенційного словника та поглибленню розуміння мови як суспільного явища [32, с. 99]. Кращому засвоєнню сприяє також наявність у слові знайомого кореня, подібність слів в англійській та рідній мовах за умови збігу їхнього значення, існування відповідного поняття в рідній мові [33, с. 79–80].

Залежно від способу запам'ятовування, розрізняють довільне та мимовільне запам'ятовування. Довільне запам'ятовування характеризується постановкою мети запам'ятати лексичну одиницю, мимовільне запам'ятовування – відсутністю цільових установок на запам'ятовування нової інформації [20, с. 38]. Домінування пізнавальної діяльності на початковому етапі оволодіння лексичним матеріалом, а саме усвідомлення форми лексичної одиниці засвідчує, що мимовільне запам'ятовування є ефективнішим. В. Терещук наголошує, що мимовільне запам'ятовування є ефективним, коли засвоєння та відтворення англійського лексичного матеріалу відбувається в умовах, максимально наближених до природних [20, с. 39]. Однак там, де рівень класифікації стає досить високим, продуктивність довільного запам'ятовування перевищує продуктивність мимовільної пам'яті [34, с. 167].

У процесі оволодіння лексичною компетентністю студенти можуть використовувати наступні стратегії:

- когнітивні (самостійне виведення правил сполучуваності лексичних одиниць, аналіз і систематизація вивченого лексичного матеріалу шляхом його занесення в індивідуальні словники, складання семантичних граф, інтелект-мап, узагальнення в схемах, таблицях, ілюстраціях для систематизації [9, с. 156–157];

- мнемічні (прийом п'яти слів, логічних зв'язків, карти пам'яті, римування музики, ритмізації, мелодизації уяви, уваги, заголовного слова) [10, с. 13];

- контрастивний аналіз, зіставлення лексичних одиниць англійської мови із рідною;

- запам'ятовування лексичних одиниць (повторення лексичних одиниць (усне або письмове), речень-прикладів, із заміною чи підстановкою значимих слів речення; складання смислових пар, словосполучень, речень, аналогічних прикладу;

- групування за тематикою, алфавітом, словотвірними елементами [29, с. 60].

Озброєння стратегіями запам'ятовування лексичних одиниць передбачає використання наступних прийомів [11, с. 56–57]:

- повторення лексичних одиниць (усне або письмове), речень-прикладів, із заміною чи підстановкою значимих слів речення;

- складання смислових пар, словосполучень, речень, аналогічних прикладу;

- групування за тематикою, алфавітом, словотвірними елементами, функціональною, ситуативною, проблемною ознаками;

- семантична систематизація (заповнення таблиць, шкал, схем);

- створення семантичних карт, схем, мовних денотантних карт, дерев, інтелект-мап, ілюстрацій;

- використання двомовних карток, списків мовних одиниць.

Формування у майбутніх ІТ-фахівців навичок вирішення проблем передбачає відображення здатності аналізувати, корелювати і порівнювати інформацію, знаходити відносини й взаємозв'язки між різними об'єктами та явищами. Процес формування згаданих навичок може бути результатом прямої діяльності, візуального вивчення або словесного опису предметів.

Науковці пропонують арсенал методів вирішення проблем, до яких належать [35]:

- абстракція (вирішення проблеми в моделі системи перед її застосуванням до реальної системи);

- аналогія (використання рішення, за допомогою якого можна вирішити аналогічну проблему);

- «мозковий штурм» (пропозиція великої кількості рішень або ідей, їх об'єднання і розвиток до тих пір, поки не буде знайдений оптимальний спосіб вирішення проблеми; найбільш ефективний для роботи у великих і малих групах);

- «розподіл і перемога» (руйнування великої складної проблеми і поаспектне покрокове її вирішення);

- тестування гіпотез (припущення можливого пояснення проблеми і намагання довести або спростувати припущення);

- аналіз засобів (вибір засобів та дій для покрокового наближення до мети – вирішення проблеми);

- доведення (спроба довести, що проблема не може бути вирішена, а точка, в якій доказ зазнає невдачі, стає відправною для її вирішення);

- аналіз причини проблеми;

- «спроба і невдача» (тестування можливих рішень до поки не буде знайдений оптимальний варіант).

Когнітивні навички вирішення проблем, відповідно, вимагають застосування комплексу механізмів пам'яті і концентрації.

Вагомими навичками, що дозволяють концентрувати увагу у процесі виконання навчальних завдань, визначено навички менеджменту часу та усунення відволікаючих чинників. Менеджмент навчального часу означає встановлення окремих, проте взаємопов'язаних цілей для певних відрізків навчального часу. Це дозволить викладачеві урізноманітнити процес навчання, а студентові – зосередити увагу на кількості інформації, що опрацьовується [18, с. 61]. Менеджмент навчального часу передбачає постановку загальної мети і системи цілей на визначений період часу та поступове розширення балансу між часом зосередженої уваги і кількістю опрацьованої інформації. У цьому контексті рекомендується покроково збільшувати кількість опрацьованої інформації за той же визначений період часу. Наприклад, якщо студент може зосередитися на

читанні протягом 20 хвилин без переривання чи опрацювати за такий же визначений період часу певну кількість еталонних зразків письма, то це хороший результат. Однак наступного разу йому доведеться зосередити увагу на читанні протягом 25 хвилин, а потім змінити вид мовленнєвої діяльності чи зробити перерву.

Усунення відволікаючих чинників дозволяє студентам отримати контроль над процесом фокусування уваги. Усунути відволікаючі чинники допоможе застосування прийому створення додаткових перешкод, який тренує у студентів здатність «виводити з гри» внутрішні відволікаючі чинники такі, як думки, що не мають відношення до навчального завдання. Згаданий прийом краще використовувати, коли у студентів уже є базові навички концентрації уваги.

Науковці підкреслюють, що формування у студентів лексичної компетентності ускладнюється через:

- некоректно сплановані і проведені викладачем лексичні фрагменти практичного заняття;
- негативну практику переносу викладачем компонента подачі нового лексичного матеріалу на самостійну роботу [36, с. 33];
- недостатню індивідуалізацію та диференціацію процесу оволодіння лексиною з урахуванням його індивідуально-психологічних особливостей, відсутність прийомів рефлексії [37, с. 151].

Висновки. Таким чином, ефективність процесу формування у майбутніх ІТ-фахівців іншомовної лексичної компетентності безпосередньо залежить від супровідного розвитку у студентів відповідних когнітивних навичок: концентрації, менеджменту часу, усунення відволікаючих чинників. Відповідно, процес розвитку перелічених когнітивних навичок безпосередньо залежить від особливостей функціонування основних видів пам'яті суб'єктів навчання: сенсорної, короткотривалої (робочої) та довготривалої. Застосування ряду методів і прийомів, зокрема методу «ланцюгових асоціацій», дозволить перевести представлені лексичні одиниці з арсеналу короткотривалої пам'яті в арсенал довготривалої.

Розвиткові вищезазначених когнітивних навичок сприяє паралельний розвиток навичок вирішення проблем. Застосування методів вирішення проблем професійного характеру із сфери професійної діяльності ІТ-фахівців в межах домінуючих ситуацій професійно орієнтованого спілкування у процесі формування англомовної лексичної компетентності, а саме: абстракції, аналогії, мозкового штурму, «розподілу і перемоги», тестування гіпотез, аналізу засобів, доведення, аналізу причини проблеми, «спроби і невдачі» дозволить перетворити згаданий процес на більш мотивувальний і привабливий для студентів, а відтак – ефективний.

Окрім психолінгвістичних аспектів, в основі теоретичних передумов формування англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому писемному спілкуванні майбутніх ІТ-фахівців знаходяться відповідні методологічні підходи, загальнодидактичні та методичні принципи, аналізу яких

присвячено наступний підрозділ дисертації.

Література:

1. Ятаева Е. В. Учебный глоссарий как средство развития учебной иноязычной-лексической компетенции в профессиональном языковом образовании: дис. ... д.пед.н.: 13.00.02 – теория и методика обучения (иностранные языки) / Тамбов, 2005. 520 с.
2. Волкотруб Г. Й. Стилїстика ділової мови: [навч. посіб.]. К. : МАУП, 2002. 208 с.
3. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції // Іноземні мови. 2010. № 4. С. 16–23.
4. Горбунова Н. В. Лексична компетенція дітей дошкільного віку в сучасних дослідженнях // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. 2010. Вип. 8. С. 85–91. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/.../Soc.../PD810_14.pdf.
5. Макаренко И. П. Формирование у студентов рецептивных лексических навыков на основе системы текстов для чтения : автореф. дис.... на соиск. ученой степени к.пед.н. : спец. 13.00.02 – теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки). Минск, 2010. 26 с.
6. Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою: посібник. Вінниця : Нова Книга, 2008. 288 с.
7. Жовнич О. В. Методика навчання професійно орієнтованого англomовного писемного спілкування майбутніх журналістів засобами блог-технологій: дис. ... к.пед.н.: 13.00.02 – теорія і методика навчання. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. 303 с.
8. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / За заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
9. Микитенко Н. О. Технологія формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю: монографія. Тернопіль : ТНПУ. 2011. 411 с.
10. Білоножко Н. С. Методика формування стратегічної англomовної компетенції старшокласників у процесі засвоєння лексико-граматичного матеріалу: автореф. дис. ... на здобуття наукового ступеня к.пед.н. : 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). К., 2010. 22 с.
11. Коряковцева Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: [пособие для учителей]. М.: АРКТИ, 2002. 176 с.
12. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ Науковий редактор українського видання С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2003. 261 с.
13. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. Москва : Рус. яз., 1989. 276 с.
14. Плотницька І. М. Ділова українська мова: навч. пос. 2-ге видання, перероблене та доповнене. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
15. Черниш В. В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів професійно-орієнтованої англomовної компетенції в говорінні: дис. ... д.пед.н.: 13.00.02 – теорія і методика навчання. Київ : Київський національний лінгвістичний університет, 2015. 621 с.
16. Микитенко Н. О. Теорія і технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей: дис. д.пед.н.: 13.00.04; 13.00.02. Тернопіль, 2011. 450 с.
17. Oxford Advanced Learner's Dictionary 8th edition. Oxford University Press, 2010. 1952 p.
18. Семеряк І. З. Соціокогнітивний підхід до формування стратегій іншомовного професійно орієнтованого спілкування майбутніх програмістів з використанням інтернету: дис. ... к.пед.н.: 13.00.02. Тернопіль, 2016. 188 с.

19. Семенчук Ю. О. Формування англомовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання : дис. ... к.пед.н. : 13.00.02. К., 2007. 280 с.
20. Терещук В. Г. Формування англомовної лексичної компетенції студентів немовних спеціальностей в умовах віртуального навчального середовища: дис. ... к.пед.н.: 13.00.02. Терноп. пед. ун-т. Тернопіль, 2014. 320 с.
21. Яхнюк Т. О. Використання фрагментів художніх відеофільмів для навчання студентів мовних спеціальностей соціокультурної англійської лексики: дис. ... к.пед.н.: 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). К., 2002. 222 с.
22. Cowan N. From Sensory to Long-Term Memory Evidence from Auditory Memory Reactivation Studies // *Experimental Psychology*. 2005. № 52 (1):3. P. 20.
23. Ranganath C. C., Michael B. X., Craig J. B. Working Memory Maintenance Contributes to Long-term Memory Formation: Neural and Behavioral Evidence // *Journal of Cognitive Neuroscience*. 2005. № 17(7). P. 994–1010.
24. Коростылев В. С. Основы функционального обучения иноязычной лексике. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1990. 158 с.
25. Гнаткевич Ю. В. Методическая типология пассивной лексики (на материале немецкого языка): дис. ... к.пед.н.: 13. 731/ КГПИЯ. К., 1971. 239 с.
26. Schacter D. L. *Psychology*: 2 nd Ed. New York: Worth Publishers, 2011. 726 p.
27. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации. М. : Наука, 1982. 159 с.
28. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. С-Пб., 2009. 713 с.
29. Котловський А. Механізм формування лексичних навичок та стратегій оволодіння англомовним лексичним матеріалом. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Комунікація у сучасному соціумі» (м. Львів, 8 червня 2018). 2018. С. 59–60.
30. Венкель Т. В. Синтагматичні, парадигматичні та епідигматичні характеристики прикметників на позначення кольору в англійській мові: автореф. дис. ... на здобуття наукового ступеня к.філол.н.: 10.02.04 –германські мови. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2004. 20 с.
31. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією: дис. ... д.пед.н.: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2012. 770 с.
32. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. М. : Просвещение, 1991. 289 с.
33. Николаенко Н. В. Инициативное расширение словаря студентами младших курсов языковых факультетов (на материале английского языка): дис. ... к.пед.н. : 13.00.02 / Москов. пед. инс-т , 1999. 213 с.
34. Зинченко П. И. Непроизвольное запоминание. М. : Директ-Медиа, 2008.
35. Sternberg D. A., Katz, B., Hardy, J. L., Scanlon, M. D. Improving cognitive capacities in school-aged children: A large-scale, multi-site implementation of a web-based cognitive training program in academic settings. *ntertainment Software and Cognitive Neurotherapeutics Society Meeting, San Francisco, CA, 2013*. <http://cdn.beacon.lumosity.com/assets/hcp/Ng-2012-ESCoNS-dea310bff83f982f5fff7f43cfd592e4.pdf>. 985 с.
36. Професійно-практична підготовка майбутніх викладачів вищої школи : педагогічна практика, науково-асистентська практика / Укл.: М. І. Соловей, В. В. Кудіна, В. С. Демчук, Н. В. Майєр, Є. С. Спіцин. К. : Ленвіт, 2014. 171 с.
37. Майєр Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика: монографія. К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. 472 с.

References:

1. Jataeva, E. V. (2005). *Uchebnyj glossarij kak sredstvo razvitija uchebnoj inozazychnoj-leksicheskoj kompetencii v professional'nom jazykovom obrazovanii* [Educational glossary as a means

of developing educational foreign language and lexical competence in professional language education]. Doctor's thesis. Tambov [in Russian].

2. Volkotrub, G. J. (2002). *Stilistika dilovoї movi [Stylistics of business language]*. K. : MAUP.

3. Smolina, S. V. (2010). Metodika formuvannja inshomovnoї leksichnoї kompetencії [Methods of forming foreign lexical competence]. *Inozemni movi - Foreign languages*, 4, 16–23 [in Ukrainian].

4. Gorbunova, N. V. (2010). Leksichna kompetencija ditej doshkil'nogo viku v suchasni doslidzhennjah [Lexical competence of preschool children in modern research]. *Pedagogika formuvannja tvorchoї osobistosti u vishnij i zagal'noosvitnij shkoli - Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary school*, 8, 85–91 [in Ukrainian].

5. Makarenko, I. P. (2010). *Formirovanie u studentov receptivnih leksichnih navykov na osnove sistemy tekstov dlja chtenija [Formation of receptive lexical skills in students on the basis of a system of texts for reading]*. Extended abstract of candidate's thesis. Minsk [in Russian].

6. Tarnopol's'kij, O. B., Kozhushko, S. P. (2008). *Metodika navchannja studentiv vishnij navchal'nih zakladiv pis'ma anglijs'koju movoju [Methods of teaching students of higher educational institutions of writing in English]*. Vinnicja: Nova Kniga [in Ukrainian].

7. Zhovnich, O. V. (2018). *Metodika navchannja profesijno orientovanogo anglomovno pisemnego spilkuvannja majbutnih zhurnalistiv zasobami blog-tehnologij [Methods of teaching professionally oriented English written communication of future journalists by means of blog technologies]*. Extended abstract of Doctor's thesis. Ternopil' : TNPU im. V. Gnatjuka [in Ukrainian].

8. Bigich, O. B., Borisko, N. F., Borec'ka, G. E. (2013). *Metodika navchannja inozemnih mov i kul'tur: teorija i praktika: pidruchnik dlja studentiv klasичnih, pedagogičnih i lingvističnih universitetiv [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: a textbook for students of classical, pedagogical and linguistic universities]*: Lenvit [in Ukrainian].

9. Mikitenko, N. O. (2011). *Tehnologija formuvannja inshomovnoї profesijnoї kompetentnosti majbutnih fahivciv prirodничого profilju: monografija [Technology of formation of foreign language professional competence of future specialists of natural profile]*. Ternopil': TNPU [in Ukrainian].

10. Bilonozhko, N. S. (2010). *Metodika formuvannja strategichnoї anglomovnoї kompetencії starshoklasnikiv u procesi zasvoennja leksiko-gramatičnogo materialu [Methods of formation of strategic English competence of high school students in the process of mastering lexical and grammatical material]*: Candidate's thesis. Kiev [in Ukrainian].

11. Korjakovceva, N. F. (2002). *Sovremennaja metodika organizacii samostojatel'noj raboty izuchajushhih inostrannyj jazyk [Modern methods of organizing independent work of foreign language students]*. M.: ARKTI, 2002 [in Russian].

12. Nikolaeva, S. Ju. (2003). *Zagal'noevropejs'ki Rekomendacії z movnoї osviti: vivčennja, vikladannja, ocinjuvannja [Pan-European Recommendations for language education: study, teaching, evaluation]*. K. : Lenvit [in Ukrainian].

13. Passov, E. I. (1989). *Osnovy kommunikativnoj metodiki obuchenija inozazychnomu obshheniju [Fundamentals of communicative methods of teaching foreign language communication]*. Moskva : Rus. jaz. [in Russian].

14. Plotnic'ka, I. M. (2004). *Dilova ukraїns'ka mova: navch. pos. 2-ge vidannja, pereroblene ta dopovnene [Business Ukrainian language: textbook. pos. 2nd edition, revised and supplemented]*. K.: Centr navchal'noї literaturi [in Ukrainian].

15. Chernish, V. V. (2015). *Teoretiko-metodichni zasadi formuvannja u majbutnih uchiteliv profesijno-orientovanoї anglomovnoї kompetencії v govorinni [Theoretical and methodological principles of formation of future teachers of professionally-oriented English-speaking competence in speaking]*. Doctor's thesis. Kiїv : Kiїvs'kij nacional'nij lingvističnij universitet [in Ukrainian].

16. Mikitenko, N. O. (2011). *Teorija i tehnologii formuvannja inshomovnoї profesijnoї kompetentnosti majbutnih fahivciv prirodничih special'nostej [Theory and technologies of formation of foreign language professional competence of future specialists of natural specialties]*. Doctor's thesis. Ternopil [in Ukrainian].

17. Oxford Advanced Learner's Dictionary 8th edition. Oxford University Press, 2010. 1952 r.

18. Semerjak, I. Z. (2016) *Sociokognitivnij pidhid do formuvannja strategij inshomovnoho profesijno orijentovanogo spilkuvannja majbutnih programistiv z vikoristannjam internetu [Sociocognitive approach to the formation of strategies for foreign language professionally oriented communication of future programmers using the Internet]*. Candidate's thesis. Ternopil [in Ukrainian].
19. Semenchuk, Ju. O. (2007). *Formuvannja anglo-movnoї leksichnoї kompetencії u studentiv ekonomichnih special'nostej zasobami interaktivnogo navchannja [Formation of English lexical competence in students of economic specialties by means of interactive learning]*. Candidate's thesis. Kiev [in Ukrainian].
20. Tereshhuk, V. G. (2014). *Formuvannja anglo-movnoї leksichnoї kompetencії studentiv nemovnih special'nostej v umovah virtual'nogo navchal'nogo seredovishha [Formation of English lexical competence of students of non-language specialties in a virtual learning environment]*. Candidate's thesis. Ternopil [in Ukrainian].
21. Jahnjuk, T. O. (2002). *Vikoristannja fragmentiv hudozhnih videofil'miv dlja navchannja studentiv movnih special'nostej sociokul'turnoї anglijs'koї leksiki [Use of fragments of art video films for training of students of language specialties of sociocultural English vocabulary]*. Candidate's thesis. Kiev [in Ukrainian].
22. Cowan N. From Sensory to Long-Term Memory Evidence from Auditory Memory Reactivation Studies // *Experimental Psychology*. 2005. № 52 (1):3. P. 20.
23. Ranganath C. C., Michael B. X., Craig J. B. Working Memory Maintenance Contributes to Long-term Memory Formation: Neural and Behavioral Evidence // *Journal of Cognitive Neuroscience*. 2005. № 17(7). P. 994–1010.
24. Korostylev, V. S. (1990). *Osnovy funkcional'nogo obuchenija inozazychnoj leksike [Fundamentals of functional learning of foreign language vocabulary]*. Voronezh : Izd-vo Voronezh. un-ta [in Russian].
25. Gnatkevich, Ju. V. (1971). *Metodicheskaja tipologija passivnoj leksiki (na materiale nemeckogo jazyka) [Methodical typology of passive vocabulary (on the material of the German language)]*. Candidate's thesis. Kiev [in Ukrainian].
26. Schacter D. L. *Psychology: 2 nd Ed.* New York: Worth Publishers, 2011. 726 p.
27. Zhinkin, N. I. (1982). *Rech' kak provodnik informacii [Speech as a conductor of information]*. M.: Nauka [in Russian].
28. Rubinshtejn, S. L. (2009). *Osnovy obshhej psihologii [Fundamentals of general psychology]*. S-Pb [in Russian].
29. Kotlovs'kij A. Mehanizm formuvannja leksichnih navichok ta strategij ovolodinnja anglo-movnim leksichnim materialom. Materiali II Mizhnarodnoї naukovopraktichnoї konferencії «Komunikacija u suchasnomu sociumi» (m. L'viv, 8 chervnja 2018). 2018. S. 59–60.
30. Venkel', T. V. (2004). *Sintagmatichni, paradigmatichni ta epidigmatichni harakteristiki prikrmetnikiv na poznachennja kol'oru v anglijs'kij movi [Syntagmatic, paradigmatic and epidigmatic characteristics of adjectives to denote color in English]*. Candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].
31. Zadorozhna, I. P. (2012). *Teoretiko-metodichni zasady organizacії samostijnoї roboti majbutnih uchiteliv z ovolodinnja anglo-movnoju komunikativnoju kompetencieju [Theoretical and methodical bases of the organization of independent work of future teachers on mastering of English communicative competence]* Doctor's thesis. Kiev [in Ukrainian].
32. Rogova, G. V. (1991). *Metodika obuchenija inostrannym jazykam v srednej shkole [Methods of teaching foreign languages in high school]*. M. : Prosveshhenie [in Russian].
33. Nikolaenko, N. V. (1999). *Inicijativnoe rasshirenie slovarja studentami mladshih kursov jazykovyh fakul'tetov (na materiale anglijskogo jazyka) [Initiative expansion of the dictionary by students of junior courses of language faculties (on a material of English)]*. Candidate's thesis. Moskov: ped. ins-t [in Russian].
34. Zinchenko, P. I. (2008). *Neproizvol'noe zapominanie [Involuntary memorization]*. M. : Direkt-Media [in Russian].

35. Sternberg D. A., Katz, B., Hardy, J. L., Scanlon, M. D. Improving cognitive capacities in school-aged children: A large-scale, multi-site implementation of a web-based cognitive training program in academic settings. ntertainment Software and Cognitive Neurotherapeutics Society Meeting, San Francisco, CA, 2013. <http://cdn.beacon.lumosity.com/assets/hcp/Ng-2012-ESCoNS-dea310bff83f982f5fff7f43cfd592e4.pdf>. 985 с.

36. Solovej, M. I. , Kudina, V. V. , Demchuk, V. S. , Majer, N. V. , Spicin, Є. S. (2014). *Profesijno-praktichna pidgotovka majbutnih vikladachiv vishhoї shkoli: pedagogichna praktika, naukovo-asistents'ka praktika [Professional and practical training of future teachers of higher education: pedagogical practice, research and assistant practice]*. К. : Lenvit [in Ukrainian].

37. Majer, N. V. (2015). *Formuvannja metodichnoї kompetentnosti u majbutnih vikladachiv francuz'koї movi: teorija i praktika [Formation of methodical competence in future teachers of the French language: theory and practice]*. К. : Vid. centr KNLU [in Ukrainian].